

30/2021. (XII. 1.) AB HATÁROZAT

a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30. § (5) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30. § (5) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisíti.

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 30. § (5) bekezdés második mondata a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 34.Pk.220.023/2021. szám alatt folyamatban lévő, továbbá bármely bíróság előtt folyamatban lévő, ugyanilyen tárgyú ügyben nem alkalmazható.

Az Alkotmánybíróság e határozatát a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A Pesti Központi Kerületi Bíróság az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján benyújtott bírói kezdeményezésében – a 34.Pk.220.023/2021. számon folyamatban lévő nemperes eljárást felfüggesztve – a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) 30. § (5) bekezdés második mondata („[a]z ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás nem pótolható” szövegrésze) alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, Q) cikk (2) bekezdése, II. cikke, VI. cikk (1) bekezdése, XVI. cikk (1)–(2) bekezdése és XX. cikk (1) bekezdése sérelmére hivatkozással.
- [2] Az alapul fekvő ügyben az édesapa (a továbbiakban: kérelmező) kapcsolattartás végrehajtása iránt indított eljárást, miután 2016-ban született közös gyermekük tekintetében a gyermek édesanyja (a továbbiakban: kérelmezett) a gyermek betegségére hivatkozással nem biztosította a 2020. december 26. napján esedékes időszakos (karácsonyi) kapcsolattartást. A kérelmező az eljárásban vitatta, hogy a gyermek valóban beteg lett volna, és a bíróság megállapította, hogy az orvosi igazolást kizárólag kérelmezett telefonon tett előadása alapján állították ki, a gyermek betegségét orvos közvetlenül nem észlelte: a „kérelmezett felhívásra egyéb, megfelelő bizonyítási eszközzel nem támasztotta alá a kapcsolattartás elmaradása körében a felróhatósága kimentését alátámasztó körülmény (a gyermek kapcsolattartást kizáró jellegű betegsége) fennálltára vonatkozó állítását, noha e tekintetben a bizonyítás őt terheli”. Ennek alapján a kérelemnek helyt adó bírósági döntés egyetlen akadálya az, hogy a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata szerint az ünnepnapokra eső elmaradt

időszakos kapcsolattartás nem pótolható. A bíróság ezért a szóban forgó előírás alaptörvény-ellenességének megállapítása iránt bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz.

- [3] A bírói kezdeményezés elsősorban az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése, XVI. cikk (1)–(2) bekezdése és XX. cikk (1) bekezdése sérelmét állítja. Indokolása szerint társadalmilag ismert és gyakorolt szokás az ünnepek közös megélésének elmaradása esetén azok pótlólagos megtartása, megélése a családtagok részéről (pótkarácsony). Másrészt, ha a kapcsolattartásra jogosult szülő nem is kívánja pótlólagos jelleggel megünnepelni az elmaradt ünnepet a gyermekével, általában is érdeke, hogy a végrehajtható bírósági döntésben meghatározott alkalmak teljességében a gyermekével együtt lehessen, szeretetét kinyilvánítsa, a gyermekével való meghitt viszonyt fenntartsa. E teljesség iránti igényt, az anyai jogok teljes mértékű gyakorlásának szabadságát korlátozza az ünnepnapokon való kapcsolattartáshoz való jog pótlásának teljes – adott esetben a szülő nyilvánvalóan rosszhiszemű, kapcsolattartást megakadályozó, megghiúsító magatartására ellenére történő – kizárása.
- [4] A bíróság álláspontja szerint a támadott előírás az Alaptörvény II. cikkét is sérti, mivel az a kapcsolattartásra jogosult szülő és gyermek esetében egy adott ünnep együttes ünneplésének a szabadságát, jogát – ezzel emberi méltóságukból fakadó, általános cselekvési szabadságukat – korlátozza.
- [5] A Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata – az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének (jogbiztonság) a sérelmét okozva – ellentétes a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) 3. § első és második mondatában foglalt kodifikációs követelménnyel, valamint a Jat. 4. §-ával és 5. § (2) bekezdés a) pontjával is. E körben az indítványozó bírő arra hivatkozik, hogy az ünnepnapra vonatkozó kapcsolattartás és annak pótlása a kapcsolattartáshoz való jog alapvető szabályai közé tartozik, ezért azt – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 162. § (1) bekezdés q) pontjába foglalt felhatalmazó rendelkezés ellenére – kizárólag törvényben lehetne szabályozni.
- [6] Végezetül a bíróság álláspontja szerint mivel a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata megfosztja a jogosult szülőt a pótlás követeléséhez való jogtól, az ünnepnapokon való kapcsolattartáshoz való jog jogszabályi védelmétől, ezáltal sérti a Gyermekek jogairól szóló, New-Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény; kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény) 3. cikk 2. pontját, 4. cikk első mondatát, 9. cikk 3. pontját és 18. cikk 1. pontját.

II.

- [7] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„Q) cikk (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.”

„II. cikk Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

„VI. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. [...]”

„XVI. cikk (1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.

(2) A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.”

„XX. cikk (1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.”

- [8] 2. A Gyer. támadott rendelkezése:

„30. § (5) [...] Az ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás nem pótolható.”

III.

- [9] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt megvizsgálta, hogy a bírói kezdeményezés eleget tesz-e az Abtv.-ben írt feltételeknek {lásd például: 3242/2017. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [7]; 3102/2018. (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [18]}.
- [10] Megállapítható, hogy az Abtv. 25. § (1) bekezdésének megfelelően a bírósági eljárás felfüggesztése megtörtént, az eljárásban alkalmazni kell a támadott rendelkezést, és az indítvány részben eleget tesz az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében rögzített határozott kérelem követelményének. A kérelem a) tartalmazza azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá azt, amely az indítványozó indítványozói jogosultságát megalapozza (Abtv. 25. §); b) az eljárás megindításának indokait (a bíróságnak olyan rendelkezést kellene alkalmaznia az eljárásban, amely akadályozza a kapcsolattartás pótlásának elrendelését); c) az Alkotmánybíróság által vizsgálendő jogszabályi rendelkezést [Gyer. 30. § (5) bekezdésének második mondata]; d) az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, Q) cikk (2) bekezdés, II. cikk, VI. cikk (1) bekezdés, XVI. cikk (1)–(2) bekezdés és XX. cikk (1) bekezdés]; e) indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi előírás miért ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, VI. cikk (1) bekezdésével és XVI. cikk (1)–(2) bekezdésével, valamint f) kérelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét és rendelkezzen annak alkalmazási tilalmáról. A megsemmisítésre vonatkozó kifejezett kérelem hiánya a 2/2016. (II. 8.) AB határozat (Indokolás [27]) alapján jelen esetben sem képezi akadályát az eljárásnak. Megállapítható azonban, hogy az indítvány az Alaptörvény II. cikkének és XX. cikk (1) bekezdésének sérelmét pusztán állította, de a hivatkozást nem támasztotta alá arra vonatkozó, alkotmányjogilag értékelhető indokolással, hogy az Alaptörvény e rendelkezéseit a támadott norma miatt és mennyiben sérti. Ehhez hasonlóan az indítványozó az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdésével összefüggésben is pusztán megjelölte az Egyezmény sérülni vélt rendelkezéseit, ezzel összefüggésben azonban szintén nem terjesztett elő indokolást. E tekintetben a kérelem nem felel meg a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában írt követelményének, így annak elbírálására nincs lehetőség.
- [11] Összefoglalva a fentieket a vizsgált ügy lényege az, hogy a bíró a kapcsolattartás végrehajtása iránt indított eljárásban azért nem rendelheti el az elmaradt karácsonyi kapcsolattartás pótlását, mert a Gyer. 30. § (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás nem pótolható. Az érdemi alkotmányossági vizsgálat pedig arra terjedhet ki, hogy a Gyer. 30. § (5) bekezdése sérti-e az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, VI. cikk (1) bekezdését és XVI. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [12] 2. Az Alkotmánybíróság az eljárás során az ügygel kapcsolatos véleményének kifejtése céljából megkereste az Emberi Erőforrások Minisztériumát. A minisztérium szociális ügyekért felelős államtitkára az Igazságügyi Minisztériummal egyeztetett válaszában kifejtette, hogy álláspontja szerint a szabályozás „nem tartalmaz indokolatlan korlátozást. A rendelkezés az érintett gyermekek érdekében csökkenti a feleslegesen vitássá tehető ügyek körét azzal, hogy a gyakorlatban megvalósíthatatlan pótlási kötelezettség előírását mellőzi”. „Egy »átlagos« nap nem adja vissza az ünnep hangulatát, más napot pedig nehéz találni a pótlásra, még akkor is, ha az iskolai szünetre esik az ünnep. [...] Ha a tanítási szünet alatt nem kerül sor a pótlásra, akkor még nehezebb a megfelelő napot megtalálni, mert általában az egyik hétvége a folyamatos kapcsolattartásra szolgál, a másik pedig a folyamatos vagy a nem ünnepnapra eső időszakos elmaradt kapcsolattartás pótlási időpontja. Álláspontunk szerint az sem szolgálná a gyermek érdekét, ha az ünnepnapra eső elmaradt kapcsolattartás pótlására akként kerülne sor, hogy a következő évben a gyermek a teljes ünnepet (a két-napos ünnepek mindkét napját) a kapcsolattartásra jogosulttal töltené. A gyermek érdeke, hogy mindkét szülőjével és mindkét szülőjének családjával megünnepelhesse az adott ünnepet.” „A Gyer. 30. § (5) bekezdése a lehetséges viták számát csökkenti azzal, hogy a gondozó szülő által a gyermekével együtt tölthető időszakot elismeri olyan módon, hogy azalatt nem kell elmaradt kapcsolattartással számolni, valamint egyértelművé teszi az ünnepnapi időszakos kapcsolattartás szerepét, amelynek pótlása az ünnep elmúltával nem rendelhető el.”

IV.

- [13] A bírói kezdeményezés megalapozott.
- [14] 1. Az Alkotmánybíróság először azt vizsgálta meg, hogy a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata sérti-e az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését és XVI. cikk (1)–(2) bekezdését. E körben a bíró arra hivatkozott, hogy korlátozás nem felel meg az alapjog-korlátozási tesztnek.
- [15] 1.1. Amint arra a bírói kezdeményezés is utal, a 3067/2021. (II. 24.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh1.) az Alkotmánybíróság elvégezte a (különélő) szülő és a gyermek kapcsolattartáshoz való jogának alapjogi szempontú elemzését.
- [16] Megállapításra került, hogy a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartáshoz való joga az Alaptörvényben a magánszféra-védelem [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés], valamint a gyermeknek a gondoskodáshoz [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés] és a szülőnek a neveléshez való joga [Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdés] részeként alapjogi rangra emelt jogosultság (Abh1., Indokolás [25]). Ennek indoka, hogy alkotmányjogi értelemben a gyermek és a különélő szülő kapcsolata is – a konkrét körülményektől függően, mindaddig, amíg a helyzetéből adódó sajátos módon a szülői funkciókat betölti a különélő szülő – a családi élet fogalma alá esik, és védelemben részesül.
- [17] A családi gondoskodás és védelem szempontjából nemcsak az együtt élő, hanem a különélő – a gyermek tényleges napi gondozásában közvetlenül nem, vagy csak időszakosan résztvevő – szülővel való zavartalan érintkezésnek is alapvető jelentősége van. A szülők életközösségének a megszűnése nem változtat azon, hogy a gyermek egészséges fejlődése szempontjából meghatározó a szülők együttes jelenléte és támogatása, az, hogy a gyermek mindkét – gondozó és különélő – szülőjét maga mellett tudhassa, rájuk számíthasson, és mindkettőjüktől megkapja a fejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást (kivéve, ha ez valamilyen ok miatt nem áll az érdekében). A nevelés pedig a gyermek életében való közreműködés, amely a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében való részvétel mellett elsősorban a rendszeres és folyamatos kapcsolattartás útján biztosítható (Abh1., Indokolás [20]–[23]). Az Abh1. azt is kifejtette, hogy a kapcsolattartás „a különélő szülő folyamatos jelenlétét jelenti a gyermek életében. [...] A kapcsolattartás közvetlensége, a rendszeres találkozás és a zavartalan személyes kommunikáció – tehát az együttlét – [...] kiemelten fontos része a szülő-gyermek kapcsolatnak. Jellemzően ez a legintenzívebb, és hagyományosan ennek van a legnagyobb szerepe a gyermek személyiségfejlődésében, a személyes kapcsolattartás lehetősége különös jelentőséget kisebb gyermek esetén kap a kötődés kialakításában, illetve fenntartásában, az elidegenedés megakadályozásában.” (Abh1., Indokolás [28])
- [18] A testület hangsúlyozta tehát, hogy a kiskorú gyermek és a szülő közvetlen kapcsolatának fenntarthatósága még világjárvány és az ahhoz kapcsolódó rendkívüli jogrend idején is az emberi – ezen belül a családi – kapcsolatok közötti minimumot jelenti. Arra az állam sem írhatja elő a „távolságtartást” („*social distancing*”). És ez a minimumkövetelmény éppúgy igaz az együtt élő, mind a különélő szülő viszonylatában (Abh1., Indokolás [34]). A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:180. § (1) bekezdése is akként fogalmazza meg a kapcsolattartási jog tartalmát, hogy az „magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermeknek a lakóhelyéről vagy a tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra történő elvitelét, a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, és kiterjed a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására”. A fentiekből következően a közvetlen személyes találkozás lehetőségének teljes vagy időleges kizárása a kapcsolattartási jog korlátozásának minősül.
- [19] A kapcsolattartás elmaradása esetében annak pótlása lehetőséget ad a különélő szülő és a gyermek számára arra, hogy belátható időn belül más, alkalmas időpontban megélik az elmulasztott személyes együttlétet. Így összességében biztosítható az, hogy a szülő és a gyermek egy adott időkereten belül meghatározott időtartamot mindenképpen egymás társaságában tölthessen. Személyes kapcsolatuk ekként az esetlegesen elmaradt kapcsolattartási alkalom ellenére sem szenved maradandó sérelmet, az hosszabb távon továbbra is élő marad, erősödik és fejlődik. A kapcsolattartás, illetve a pótlás – adott esetben rendszeres – elmaradása ezzel szemben a kapcsolat intenzitásának csökkenéséhez, végső fokon a szülő és a gyermek elidegenedéséhez vezethet.

- [20] 1.2. Az Alkotmánybíróság jelen ügyben is hangsúlyozza, hogy az államnak az alapjogok biztosítására vonatkozó kötelezettségéből [I. cikk (1) bekezdés] „magától értetődően következik, hogy az alapvető jogokat csak a mindenkorai alkotmányban megengedett módon korlátozhatja” {30/2013. (X. 28.) AB határozat (a továbbiakban: Abh2.), Indokolás [28]}. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint „[a]z alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”
- [21] A szabályozási szint kérdése tekintetében az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének első mondata az irányadó, amely szerint „[a]z alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg”. Az alkotmánybírói gyakorlat értelmében az alapjogokkal való nem mindenfajta összefüggés követeli meg a törvényi szintű szabályozást. Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához is. Az alkotmányos jogokkal ugyancsak kapcsolatban álló, de azokat csupán távolról, közvetetten érintő, technikai és nem korlátozó jellegű szabályok rendeleti formában történő kiadása önmagában nem minősül alaptörvény-ellenesnek. Ebből az is következik, hogy mindig csak a konkrét szabályozásról állapítható meg, hogy – az alapjoggal való kapcsolata intenzitásától függően – törvénybe kell-e foglalni vagy sem (Abh2., Indokolás [29]) {vesd össze még: 33/2017. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [118]–[133]}.
- [22] 1.3. A Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata egy olyan konkrét esetet nevesít (a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt ünnepnapai kapcsolattartás pótlása), amely esetében a különélő szülő és a gyermek személyes kapcsolattartáshoz való joga nem érvényesülhet.
- [23] A kapcsolattartáshoz való jog pótlásának a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata általi kizárása esetében az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és a XVI. cikk (1)–(2) bekezdése érintettsége kétségtelen. További vizsgálatra szorul ugyanakkor az a kérdés, hogy a rendeleti szintű szabályozás kapcsolata az alkotmányos alapjoggal mennyire intenzív, mennyire közvetlen. Következésképpen alapjog-korlátozásról van-e szó, alapjog korlátozására ugyanis csak törvényben van lehetőség. Az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését és XVI. cikk (1)–(2) bekezdését csupán távolról, közvetetten érintő, technikai és nem korlátozó jellegű szabályok rendeleti formában történő kiadása azonban alkotmányosan lehetséges. Másképpen megfogalmazva: az Alkotmánybíróságnak határozatában azt a kérdést kell megválaszolnia, hogy alapjog-korlátozásról van-e szó, avagy a szabály az alapjogot csupán távolról, közvetetten érinti, technikai és nem korlátozó jellegű. Az első esetben a támadott rendelkezés – függetlenül attól, hogy a korlátozás esetleg szükséges és arányos is lehet, ha törvényben jelenik meg – a törvényi szabályozási szint hiánya miatt alaptörvény-ellenes. A második esetben nincs szó alapjog-korlátozásról, ami az indítvány elutasítását kell, hogy eredményezze. Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően a továbbiakban azt vizsgálta, hogy Gyer. támadott rendelkezése törvényi szintre tartozó szabályozást tartalmaz-e, vagy csupán technikai, végrehajtó jellegű normát.
- [24] Az Alkotmánybíróság e tekintetben a pótlás általános, illetve az ünnepnapai kapcsolattartás pótlásának különös szempontjait is mérlegelte a következők szerint.
- [25] Ami a kapcsolattartás pótlásának jogintézményét érinti általánosságban, megállapítható, hogy a kapcsolattartás célja annak biztosítása, hogy a különélő szülő és a gyermek rendszeresen és folyamatosan részt vehessenek egymás életében. Ha egyes, konkrét kapcsolattartási alkalmak nekik fel nem róható okból el is maradnak, a pótlás jogintézménye biztosítja számukra a találkozást, azt, hogy meghatározott időkereten belül összességében bizonyos időt együtt tölthessenek (a pótlásról a kapcsolattartási határozat, illetve a kapcsolattartás végrehajtására irányuló eljárást lezáró döntés rendelkezik).
- [26] Fontos hangsúlyozni, hogy a szülő-gyermek személyes együttlétének pótlása nemcsak kívánatos, de formálisan egyetlen elmaradt kapcsolattartás esetében sem kizárt {vesd össze a Ptk. 4:182. § (2) bekezdésével, amely szerint „[a] jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül pótolni kell”}. Minden kapcsolattartási alkalom elsődlegesen a szülő és a gyermek együttlétét szolgálja, ezért a pótlás szempontjából alapvetően nincs jelentősége annak, hogy a pótlás egy nap-tári szempontból elmúlt és vissza nem hozható időpontot (napot vagy napokat) érint. Az adott időpont elmúlásának azért sem lehet kizárólagos jelentőséget tulajdonítani, mert akkor ez minden folyamatos és időszakos kapcsolattartás pótlásának akadályát képezné (hivatkozhatnánk például arra, hogy az idő nem forgatható vissza, ezért egy adott hétvége elmúltával a pótlásnak nincs értelme, mert a konkrét hétvégére tervezett programok objektív okok miatt nem ismételhetők meg).

- [27] Az ünnepnapok kapcsolattartás jellegzetességeit érintően – figyelemmel a megkeresett minisztérium válaszában foglaltakra is – megjegyzendők az alábbiak. Egyik oldalról tekintve az ünnepnapok közös eltöltésének kiemelt jelentősége van a családok életében: az ünnepekhez kötődő társadalmi, kisebb közösségi és családi hagyományok, rítusok periodikus, együttes megélése fontos közösségteremtő élménye a családtagoknak. Az ünnepnapokhoz kötődő szokások kiemelnek a mindennapi rutinból, és olyan összetartó erőt képviselnek, amelyeknek lelki és érzelmi szempontból meghatározó szerepe van a szülő-gyermek kötődés kialakításában és fenntartásában. Az ünnepnapok kapcsolattartás elmaradása (ami azt jelenti, hogy az ünnepeket a gyermek adott esetben több alkalommal is csak az egyik szülőjével éli át) ezért közvetlenül és jelentősen befolyásolhatja a szülő-gyermek kapcsolatot. Másik oldalról azonban az is kétségtelen, hogy az ünnepnapok az év egy adott, konkrét naptári napjához kötődnek, és az ünnep megéléséhez tágabb értelemben hozzátartozik az ünnepi időszakra való felkészülés, a várakozás, az arra való lelki ráhangolódás is. Ha az adott ünnephez közeli időpontban kerül sor a pótlásra (például: pótkarácsony, póthúsvét ugyanabban a szünidei időszakban), az ünnepi élmény intenzitása nem feltétlenül csökken. Lehetséges-e azonban – vagy érdekében áll-e a gyermeknek – az ünnep utólagos megélése az eredetivel teljesen azonos módon hónapokkal később, akár az év egy másik időszakában? Bár az együttlét ilyenkor is pótolható, az így megült ünnep vélhetően akkor is más lesz, ha a szülő esetleg családi körben meg is teremti ugyanazokat a körülményeket.
- [28] 1.4. A fentiek alapján megállapítható, hogy az ünnepnapok kapcsolattartás pótlásának – az időmúlással, a gyermek legjobb érdekével, a kapcsolattartási időpont jellegével, funkciójával vagy más körülménnyel összefüggő – mérlegelést nem engedő kizárása nem tekinthető egyszerű technikai, az alapjogot csak távolról, közvetetten érintő szabálynak. Az ünnep naptári szempontból történő elmulása ezt az álláspontot nem alapozza meg.
- [29] Ennek az az indoka, hogy egyrészt a szülő-gyermek személyes együttlétének pótlása formálisan egyetlen elmaradt kapcsolattartás esetében sem kizárt, másrészt kifejezetten az ünnep pótlólagos megélésének a lehetősége sem lehetetlen minden esetben. Összetett, a kapcsolattartás alapjait érintő, lényeges problémáról van szó e körben, és semmiképpen nem egy egyszerű, nyilvánvaló vagy technikai kérdés, hogy az elmaradt ünnepnapok kapcsolattartás pótolható-e. Épp ellenkezőleg: az ünnepnapok kapcsolattartás – mint az az előző pontban kifejtésre került – kiemelkedő jelentőséggel rendelkezik a szülő és a gyermek viszonyában, ezért az ilyen napra eső kapcsolattartás pótlása vagy annak kizárása fontos szabályozási kérdés.
- [30] E következtetést alátámasztja a megkeresett minisztérium válasza, amely az elmaradt ünnepnapok kapcsolattartás pótlásának kizárása mellett érvként a gyakorlati és jogalkalmazói nehézségeket, valamint „az érintett gyermekek érdekében [...] a feleslegesen vitássá tehető ügyek körének” csökkentését említi. Az ünnepnapok kapcsolattartás pótlásának kizártságára tehát a minisztérium is a pro és contra érveket, valamint az érintettek érdekeit egymással összevető mérlegelési, érdemi szabályozási kérdésként tekint.
- [31] Rögzíteni szükséges e körben azt is, hogy a Gyer. szabálya nem vezethető vissza a Ptk.-ra és nem tekinthető annak végrehajtási szabályaként sem. A Ptk. 4:180. § (1) bekezdése a kapcsolattartási jog nevesített tartalmaként határozza meg ugyanis a folyamatos kapcsolattartás mellett „a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet” is, továbbá a 4:182. § (2) bekezdése leszögezi, hogy a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül pótolni kell. Tehát a Gyer. törvényi háttérét adó Ptk. alapvetően maga sem számol azzal, nem utal arra, hogy az ünnepnapok kapcsolattartást a pótlás szempontjából másképp kellene kezelni, mint más kapcsolattartási alkalmakat.
- [32] Összefoglalva a fentieket: az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és XVI. cikk (1)–(2) bekezdése által biztosított kapcsolattartáshoz való jog korlátozásának eseteit érintően fennáll a törvényi szintű szabályozás alkotmányos követelménye. A Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata az időszakos kapcsolattartás egyik esetében – törvényi szabályra vissza nem vezethető módon – kifejezett rendelkezéssel kizárja a pótlás lehetőségét. Ez közvetlen kapcsolatban áll a kapcsolattartáshoz való joggal, a vitatott rendelkezés nem technikai, hanem tartalmi és korlátozó jellegű, mert a pótlás – más kapcsolattartási alkalmakhoz képest – formálisan bizonyosan, funkcionálisan pedig feltételes lehetőséget.
- [33] Megállapítható tehát, hogy az alapvető jog korlátozását megvalósító jellege miatt a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata („Az ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás nem pótolható.”) nem felel meg az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdéséből fakadó törvényi szintű szabályozás alkotmányos követelményének, következésképpen sérti az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését és a XVI. cikk (1)–(2) bekezdését. Az Alkotmány-

bíróság ezért a bírói kezdeményezésnek helyt adott, és a rendelkező részben foglaltak szerint a támadott rendelkezést megsemmisítette.

- [34] Hangsúlyozza az Alkotmánybíróság, hogy jelen határozat nem jelent állásfoglalást abban a kérdésben, hogy a konkrét ügyben az elmaradt kapcsolattartás pótlásának helye van-e. Az Alkotmánybíróság döntéséből az következik, hogy a bírói kezdeményezés alapjául szolgáló ügyet az alaptörvény-ellenesnek minősített jogszabályi rendelkezés alkalmazása nélkül kell elbírálni, tekintettel arra, hogy az Abtv. 45. § (2) bekezdése alapján a megsemmisített jogszabály az Alkotmánybíróság eljárására okot adó ügyben nem alkalmazható.
- [35] Az Alkotmánybíróságnak biztosítania kell, hogy alaptörvény-ellenes norma ne érvényesülhessen a jogrendben és a bíróságok az előttük folyamatban lévő ügyeket az Alaptörvénnyel összhangban álló jogszabályi rendelkezések alkalmazása révén dönthessék el, továbbá, hogy a hasonló ténybeli alaphól származó, azonos jog alapján megítélendő jogviszonyok hasonló elbírálást nyerjenek a bíróságok előtt. Mindez az Abtv. 45. § (4) bekezdése alapján – az Alaptörvény és a jogbiztonság védelme érdekében – általános alkalmazási tilalom kimondását is indokolja jelen ügyben.
- [36] 2. A megsemmisítésre tekintettel az Alkotmánybíróság az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének állított sérelmét a továbbiakban nem vizsgálta.
- [37] 3. A határozatot az Abtv. 44. § (1) bekezdésének első mondata alapján közzé kell tenni a Magyar Közlönyben.

Budapest, 2021. november 15.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/3239/2021.
Megjelent a Magyar Közlöny 218. számában.

• • •